

Dermatolojide Bitkisel Tedavi

Hicran Yetkin, Pınar Yüksel Başak

Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dermatoloji Anabilim Dalı

Özet

Birçok deri hastalığında etkili ve güvenli olduğu bulunan bitkilerin popülaritesi gün geçtikçe artmaktadır. Son yıllarda bu konuda yapılan araştırmalar ile yeni bilgiler ve kullanım alanları ortaya çıkmıştır. Bu makalede önemli dermatolojik hastalıklarda kullanılan bitkisel tedavi seçenekleri, faydaları ve yan etkileri anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bitkiler, deri hastalıkları, tedavi, yan etkiler

Yetkin H, Başak PY. Dermatolojide bitkisel tedaviler. *Türkderm* 2006;40(2):40-45

Summary

The popularity of herbal therapy found to be beneficial and safe has been increasing in several dermatologic diseases. Recent research on this subject has revealed new information and indications. In this article, herbal therapy choices used in several dermatologic diseases, beneficial and side effects have been reviewed.

Key Words: Herbal, skin disease, treatment, adverse effects

Yetkin H, Başak PY. Herbal therapy in dermatology. *Türkderm* 2006;40(2):40-45

Bitkisel ürünler tarih boyunca hastalıkları önlemek ve tedavi etmek amacıyla kullanılmıştır. Bitkisel ürünlerin 5000 yıl öncesinde Sümerler'de kullanıldığına dair kanıtlar vardır'. Günümüzde kullanılan bitkisel tıp Hindistan ve Çin'den köken almıştır. Hindistan'da Ayurvedik tıp kullanılmakta olup insan zihnini ve bedenini bir bütün olarak ele alır ve bireyin kusursuz bedene kavuşmasını sağlamaya çalışır. Burada insan vücudu boşluk, hava, su, ateş ve topraktan oluşmaktadır. Bu elementlerin etkileşimi 3 'Doşha', 7 doku ve 3 atık ürünü vermektedir. Tüm hastalıklar 'Doşha'lar arasındaki dengesizlikten kaynaklanmaktadır. Çin tıbbının 4000 yıllık geçmişi olup tedavi birbirini tamamlayıcı güçler olan 'ying' ve 'yang' filozofisine dayanmaktadır. Çin tıbbı vücut ve çevresi arasındaki dengeyi değerlendirir. Bu denge bozulduğu zaman hastalıklar oluşmaktadır. Batıda bitkisel tıp, halk tıbbi olarak başlamış ve Birleşik Devletler'de bitkisel tedavi evde kadınlar tarafından yapılmıştır. Ondokuzuncu yüzyılda bu gelenek bir grup doktor tarafından kullanılmış ve geliştirilmiştir. Bitkisel tedavi doktorlar ve hastalar arasında gün geçtikçe yaygınlaşmakta ve ABD'de alternatif tıp doktoruna giden-

lerin sayısı artmaktadır. Hastaların çoğu geleneksel tedavi ile başarı sağlanamadığı zaman, yan etkisinin daha az olduğunu düşünerek bitkisel tedaviyi tercih etmektedir. Bununla birlikte bitkisel tedavide karşılaşılan en önemli sorunlar bitkisel preparatlardaki aktif maddenin konsantrasyon ve saflık açısından standardizasyonunun olmaması ve yan etkilerinin kontrol altına alınmamasıdır. Bu nedenle pratikte bitkisel tedaviyi kullanmak isteyen doktor, bitkinin hastalığıdaki etki ve yan etkisini bilmelidir. Bitkisel tedavi Asya ve Avrupa'da bin yıldır birçok dermatolojik hastalıkta başarıyla kullanılmaktadır² (Tablo I).

İnfeksiyon Hastalıkları

1- Viral enfeksiyonlar

Melisa veya Oğulotu (Balm veya Melisa officinalis)

Nane familyasının bir üyesi olan melisa topikal olarak herpes simpleks virüs (HSV) enfeksiyonunun tedavisinde kullanılmaktadır^{2,3}. Bir çalışmada 116 herpetik lezyonlu hastaya günde 5 kez %1'lik melisa ekstraktı kullanılmış, 8 gün içinde iyileşme bildirilmiştir. Melisa kre-

Yazışma Adresi: Arş. Gör. Dr. Hicran Yetkin, Modern Evler Mah.Çevre Yolu Üzeri, İstiklal Sit.A Blk K:1 D:3 Isparta
Tel: 0246 2242815, Faks: 0 246 2370240, E-mail: hicranyetkin@mynet.com **Alındığı tarih:** 25.06.2004 **Kabul tarihi:** 24.09.2004

mi semptomların düzelmesini hızlandırmış ve rekürren herpes enfeksiyonu gelişimini önlemiştir³. Melisada bulunan tannin ve polifenolün antiviral etkileri mevcuttur. Oral ve topikal formları güvenli olsa da tedavide kullanımı için klinik çalışmalar yeterli değildir².

WTTC (Wisteria floribunda, Terminali achebulae, Trapa natans, Coicis semen) ve Gonoderma Lucidum, Elfuingo Applanata WTTC, gonoderma lucidum ve elfuingo applanata bitki karışımı rekürren herpes labialis olan hastaların lezyonlarını iyileştirmiş, rekürren genital herpes ağrısını belirgin olarak azaltmıştır. Bu bitki karışımının immunmodülatör ve antitümör etkileri vardır⁴.

Meyan Kökü (Licorice)

Herpes zoster ve postherpatik nevralji tedavisinde meyan kökü topikal olarak kullanılmıştır. Aktif bileşeni glisirhizinasit olup varisella zoster virüsünün (VZV) replikasyonunu inhibe etmektedir. Topikal kullanımı çok güvenlidir. Oral olarak da kullanılabilir².

Clinacanthus Nutans

İn vitro çalışmalar da bu bitkinin HSV ve VZV'e karşı virusidal aktivitesi olduğunu göstermiştir. Herpes zosterin tedavisinde topikal olarak kullanılmış ve plasebodan daha etkili bulunmuştur. Genital herpesli hastaların lezyonları 3 gün içinde tamamen düzelmiştir⁵.

Meyan (Glycyrrhiza Glabra)

Meyan, triterpenoid ve glisirhethinik asit içerir. Topikal meyan, HSV-1 lezyonlarının tedavisinde ve profilaksisinde başarıyla kullanılmıştır³.

Podofilin (Amerikan Mayapple veya podophyllum peltatum) Kondiloma akuminata tedavisinde Amerikan Mayapple'in kökünden elde edilen podofilin topikal olarak kullanılmıştır².

2- Bakteriyel İnfeksiyonlar

Çay Ağacı Yağı (Tea Tree Oil)

Çay ağacı yağı Avusturalya'da yetişen "melaleuca alternifolia"dan buhar distilasyonu yoluyla elde edilmiştir^{6,8}. Çay ağacı yağı yaklaşık 100 tane aktif bileşen içermekte olup bunlardan en önemlileri monoterpen, seskiterpen, hidrokarbon ve diğer

alkollerdir^{6,9}. Fungal ve bakteriyel enfeksiyonların tedavisinde topikal olarak kullanılan çay ağacı yağı P.acnes, S. aureus, E.coli, C. albicans, T. mentagrophytes ve rubrum gibi birçok mikroorganizmaya karşı etkilidir^{2,6,9}. Bir araştırmada 104 hastada %10'luk çay ağacı yağı kremi, %1 tolnaftat ve plasebo krem ile karşılaştırılmış, çay ağacı yağı ve tolnaftat ile semptomatik iyileşme elde edilmiştir. Bununla birlikte tolnaftat grubunda iyileşme %85, çay ağacı yağı grubunda %30 olup plasebo ile çay ağacı yağı arasında anlamlı fark bulunamamıştır^{2,7}.

3- Fungal İnfeksiyonlar

Sarımsak (Garlic)

Yüzyıllardır yiyecek ve baharat olarak kullanılan sarımsak allitridin, allisin, adenozin ve ajoen içermektedir^{10,11}. Sarımsak, ajoen içeriği ile antifungal aktiviteye sahiptir. Bir çalışmada 34 tinea pedisli hasta günde bir kez %0.4'lük ajoen kremle tedavi edilmiş ve 7 gün sonra %79 oranında iyileşme sağlanmıştır. Bununla birlikte sık uygulama sonucunda kontakt dermatit gözlenmiştir. Sarımsağın trombositler üzerinde aktivitesi olduğu için uzun süre oral alındığında kanama diatezi rapor edilmiştir^{2,11}.

Çay Ağacı Yağı (Tea Tree Oil)

Çay ağacı yağı'nın fungal enfeksiyonlarda etkili olduğunu gösteren raporlar vardır^{2,6,8,12-14}. Bir çalışmada 117 onikomikozisli hastanın tedavisinde %1'lik klotrimazol ile %100'lük çay ağacı yağı solusyonu karşılaştırılmıştır. Tedaviden 6 ay sonra klotrimazol ile %11, çay ağacı yağı ile %18'lik iyileşme sağlanmış ve çay ağacı yağı'nın tinea pedis, onikomikozis ve diğer yüzeysel mantar enfeksiyonlarının semptomatik tedavisinde uygulanabileceği bildirilmiştir^{2,7,14}. Bununla birlikte yanık tedavisinde fibroblast ve epitel hücreleri üzerine sitolitik etkilerinden dolayı kullanılmamalıdır².

4- Paraziter İnfeksiyonlar

Anason Tohumu (Anise seed veya Pimpinella anisum)

Anason tohumu antibakteriyel ve invitro olarak böcek öldürücü etkisi olan esansiyel yağların kaynağıdır. Anason tohumu, scabies ve pediculosis capitis tedavisinde topikal olarak kullanılmıştır².

Tablo I: Dermatolojide bitkisel tedavinin kullanıldığı hastalıklar

HASTALIK	BİTKİSEL TEDAVİ					
Viral enfeksiyonlar	Melisa	WTTC	Meyan kökü	Clinacanthus nutans	Glycyrrhiza glabra	Amerikan mayapple
Bakteriyel enfeksiyonlar	Çay ağacı yağı					
Fungal enfeksiyonlar	Sarımsak	Çay ağacı yağı				
Paraziter enfeksiyonlar	Anason	Neem				
Atopik dermatit	Çin bitkisel tedavisi	Zembil çiçeği				
Kontakt dermatit	Jewelweed	Alman papatyası				
Seboreik Dermatit	Arnica	Hercai menekşe				
Psoriasis	Çin bitkisel tedavisi	Capsaisin	Aloe vera	Arnica	Ammi major	
Akne	Tannin	Çay ağacı yağı	Hayit meyvesi	Meyve asiti	Retinoid	
Yara ve yanık	Aloe vera	Bal	Kadife çiçeği	Japon eriği	Lavanta	
Kronik venöz yetmezlik	At kestanesi	Findık ağacı	Taze yonca	Gotu kola	Japon eriği	
Alopesi	Esansiyel yağlar	Çin bitkisel tedavisi				
Deri tümörleri	Çay	Biberiye	Propolis			

WTTC: Wisteria floribunda, Terminali achebulae, Trapa natans, Coicis semen.

Neem

Hindistan'ın yerli bitkilerinden olup her parçası tıpta kullanılmıştır. Scabies tedavisinde yetişkinlerde kullanımı güvenli olmakla birlikte çocuklarda kullanımı önerilmemelidir².

Ekzemalar**1- Atopik Dermatit****Çin Bitkisel Tedavisi**

Çin'de bitkisel kökenli ilaçların kullanımının 4000 yıllık geçmişi vardır^{15,16}. Atopik dermatitte geleneksel tıbbın başarısızlığa uğradığı durumlarda Çin bitkisel tedavi kullanımı araştırılmıştır^{2,9,17,18}. Bir çalışmada 10 bitki karışımının etkisi eritem ve likenifikasyonlu atopik dermatitli olguda araştırılmıştır. Bu bitkiler *potentilla chinensis*, *tribulus terrestris*, *rehmannia glutinosa*, *lophatherum gracile*, *clématis armandi*, *ledebouriella saseloides*, *dictamnus dasycarpus*, *paonia lactiflora*, *G glabra*, *schizonepeta tenuifolia*'dır. Otuzüç atopik dermatitli çocuk üzerinde yapılan bir çalışmanın sonuçları eritemin azalmasında tedavi grubunda %51, plasebo grubunda %6.1 oranında başarı sağlandığını ve ciddi yan etki saptanmadığını göstermiştir. Diğer bir çalışma atopik dermatitli 31 yetişkin hastada yapılmış, eritem ve kaşıntının azaldığı ve lezyonların gerilediği bildirilmiştir^{2,18}. Son yıllarda Çin bitkisel tedavisinin antijen sunan hücre sayısını azalttığı, lezyonlu deride T lenfositlerinin fenotiplerini değiştirdiği, sitokinler aracılığı ile immunomodülasyon sağlayarak etkili olduğu öne sürülmüştür^{15,16}. Bu çalışmada kullanılan bitkilerin antienflamatuar, antibakteriyel, antifungal, antihistaminik, immunsupresif etkileri vardır. Karışımdaki bazı maddelerin düz kasları gevşettiği ve trombositleri inhibe ettiği de gözlenmiştir. Bu sonuçlar geleneksel tedavinin başarısız olduğu durumlarda ümit vericidir^{2,9}. Tadının kötü olması ve hazırlanmasının zor olması kullanımını sınırlandırmıştır. Ciddi yan etki görülmemesine rağmen karaciğer fonksiyon testleri ve kan sayımı sık kontrol edilmeli ve gebelerde önerilmemelidir^{2,16}.

Zembil Çiçeği veya Hodan (Borago Officinalis)

Zembil çiçeği linoleik ve araşidonik asit içerir. Linoleik asitin epidermal bariyeri stabilize ettiği gösterilmiştir. Atopik dermatitli genç hastalarda zembil çiçeği kullanımı üzerine iki plasebo kontrollü çalışma yapılmış ve bir çalışmada atopik dermatitte kaşıntı, eritem ve vezikülasyonu azalttığı gözlenmiştir¹⁹, diğer çalışmada ise buna zıt sonuçlar elde edilmiştir¹⁸.

2- Kontakt Dermatit**Jewelweed**

Jewelweed, zehirli sarmaşığın neden olduğu kontakt dermatit tedavisinde topikal olarak kullanılmış ve 115 hastanın 108'inde 2-3 gün içinde semptomların gerilediği görülmüştür. Diğer bir çalışmada ise zehirli sarmaşığın neden olduğu kontakt dermatitte jewelweed tedavisi ile lezyonların daha kötü hale geldiği bildirilmiştir². Jewelweed, zehirli sarmaşığın temas ettiği bölgeye hemen uygulanmalıdır. Topikal kullanımda yan etkisi yoktur^{2,20}.

Alman Papatyası (German chamomile)

Alman papatyası, kontakt dermatit tedavisinde oral olarak bir fincan suya kurumuş çiçeklerin eklenmesi ile karışım hazırlanarak kullanılmıştır. Bir çalışmada topikal kullanılan papatya %0.25'lik hidrokortizon ile karşılaştırılmış ve sodyum sülfatın neden olduğu kontakt dermatitte iyileşme görülmüştür. Anti-enflamatuar, antimikrobiyal ve yara iyileştirici özelliği alfa-bisabolol, chamazul, flavonoid ve alkol içeren mavi esansiyel yağlara bağlanmıştır^{2,13,20}. Bu bileşenlerin hayvan çalışmalarında antienflamatuar, spazmolitik etkileri gösterilmiştir. Bu etkileri in vitro çalışmalarda lipooksijenaz ve siklooksijenaz yolları-

nın inhibisyonuna bağlanmıştır^{2,13}. Flavonoidler antijenle uyarımdan sonra bazofillerden histamin salınımını azaltmakta ve alfa-bisabolol ise granülasyon dokusunu artırarak yara iyileşmesini hızlandırmaktadır². Başlıca yan etkisi kontakt dermatit olup oral ve topikal kullanımı güvenlidir^{2,20}.

3- Seboreik Dermatit**Dağ Tütünü (Arnica)**

Arnica, *A. montana* ve diğer arnica türü bitkilerin yapraklarının kurutulmasıyla elde edilir. Oral alındığında çok tehlikeli olmasına rağmen topikal kullanımı güvenlidir. Seboreik dermatit ve psoriasis tedavisinde kullanılmaktadır. Topikal kullanım için 100 ml suya 2 mg arnica kurusu karıştırılarak uygulanır. Ayrıca topikal kullanımında arnicanın hemoraji, akne, böcek ısırığı ve haşlanmış deri sendromunda antienflamatuar etkisi gösterilmiştir. Arnica içindeki aktif maddeler sequiterpen laktone, helanalin, 11-alfa-13-dihidrohelenalin ve ester derivelerini içerir. Bu bileşenler, birçok sitokin ve adezyon moleküllerine ait genlerin transkripsiyonu inhibe eden nükleer faktor kappa-B nin transkripsiyonunu engelleyerek etkilerini gösterirler^{2,8,13}. Topikal preparatları iyi tolere edilmesine rağmen uzun süre ve yüksek konsantrasyonda kullanıldığı zaman irritasyona yol açabilir. Arnica, erode alanlar ve açık yaralarda tavsiye edilmez².

Hercai Menekşe (Pansy flower)

Menekşe çiçekleri özellikle infantil seboreik dermatit tedavisinde kullanılmaktadır. Bir fincan suya kurumuş çiçeklerden 1-2 mg ilave edilerek hazırlanan karışım ıslak pansuman şeklinde kullanılır. Bu karışımda bulunan aktif madde %0.3 civarındaki salisilik asit olup rahatlatıcı ve sakinleştirici etkisi olan musilaj da içerir. Topikal kullanımda yan etkisi yoktur^{2,20}.

Hodan Yağı (Borago Oil)

İnfantil seboreik dermatit için hodan yağı ile etkili, yeni bir tedavi öne sürülmüştür. Hodan yağı yaklaşık olarak %24 gamalinolenik asit (GLA) içermektedir ve Borago Officinalis adlı bir bitkinin tohumundan elde edilmektedir. Bez bölgesine günde 2 kere 0.5 ml.lik hodan yağının 10-12 gün süreyle uygulanması ile tüm çocukların deri lezyonlarının gerilediği ifade edilmektedir. Haftada 2-3 kez olmak üzere 6-7 ay süre ile kullanılmasını takiben tedavi kesildiğinde relaps gözlenmemiştir²¹.

Psoriasis**Çin Bitkisel Tedavisi**

Psoriasisli hastaların %5'inde çeşitli alternatif tedavi yöntemleri uygulanmıştır. Bitkisel preparatların birçoğunun fotoduyarlandırıcı etkileri mevcuttur^{2,22}. Çin bitkilerinden biri olan *angelica dahurica*, psoriasisli 300 hastaya oral olarak verilmiş ve psoralen verilen hastalar ile karşılaştırılmış, her iki tedavi yönteminin de benzer etkinlikte olduğu bulunmuştur. Bunun yanında Çin bitkisel tedavisi alan hastalarda baş dönmesi, bulantı gibi yan etkilerin daha az olduğu gözlenmiştir. Psoriasisste *Campotheca acuminata* decne gibi sistemik olarak verildiğinde çok toksik olan topikal preparatlar kullanılmaktadır. Psoriasisli 92 hastada bu bitkinin %1'lik hidrokortizondan daha etkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte allerjik kontakt dermatit gelişme olasılığı %9-15 arasındadır².

Capsaisin

Psoriasis tedavisinde kullanılan capsaisin, Arnavut biberinin ana maddesidir^{2,23}. Çalışmalarda %0.025'lik capsaisin kremin psoriasisli hastaların tedavisinde etkili olduğu gösterilmiştir. Bir çalışmada orta veya şiddetli psoriasis tedavisinde 6 hafta içinde eritemde azalma sağlamıştır. Diğer çalışma ise psoriasisli 197 hastada yapılmış ve hastalara 6 hafta boyunca günde 4

kez capsaisin krem uygulanmış, eritem ve kaşıntıda azalma olduğu bildirilmiştir. Başlıca yan etkisi uygulanan bölgede kısa süren yanma hissidir. Capsaisi'nin göz çevresine ve açık yaralara uygulanması kontrendikedir².

Aloe Vera

Aloe vera su ya da jel şeklindedir. Renksiz olan jel mukopolisakkarit, aminoasit, hidroksikininon glikozid, mineraller ve %99.5 oranında su içerir. Sarı renkli suyu aloin, aloe emodin, aletininik asit, kolin ve kolin salisilat içerir²⁴. Günümüzde aloe vera psoriasis tedavisinde kullanılmaktadır^{2,18,20,23}. Bir çalışmada plak tip psoriasisli 60 hastada %0.5'lik hidrofilik aloe vera kremle plasebo karşılaştırılmış ve iyileşme aloe vera kremle %83.3, plasebo ile %6.6 olarak bulunmuştur. Ayrıca tedavi grubunda yan etki gözlenmemiştir^{2,20}.

Dağ Tütünü (Arnica)

Arnica'nın sistemik kullanımı toksik olup topikal kullanımı güvenlidir. Bir çalışmada 100 ml suya 200 g arnica ilave edilerek hazırlanan karışımlar psoriasis tedavisinde kullanılmıştır²⁰.

Psoralen (Ammi Major)

Psoriasis tedavisinde kullanılan psoralen Mısır'da çok bulunan ammi major bitkisinden elde edilmiştir. Bu bitkide 5-metoksipsoralen ve 8-metoksipsoralen bulunmaktadır²⁵.

Akne

Tannin

Sıkılaştırıcı etkisinden dolayı akne tedavisinde topikal olarak kullanılmaktadır. Yüksek oranda tannin içeren fındık ağacı kabuğunun topikal kullanımı güvenlidir. Diğer sıkılaştırıcı ajanlar İngiliz cevizi ağacı ve beyaz meşe ağacıdır^{2,20}.

Çay Ağacı Yağı (Tea Tree Oil)

Çay ağacı yağı, aknenin topikal tedavisinde kullanılmaktadır^{2,6}. Bir çalışmada %5 çay ağacı yağı jeli ile %5 benzoil peroksit karşılaştırılmış ve benzoil peroksit kadar kısa sürede etkili olmasına rağmen 3. ayın sonunda lezyonların sayısında azalma gösterilmiştir. Ayrıca kuruluk, kaşıntı, yanma gibi irritasyon belirtileri benzoil peroksitten daha az bulunmuştur. Bazı olgularda allerjik kontakt dermatite neden olmuştur. Bununla birlikte topikal kullanımı çok güvenlidir^{2,8}.

Hayit Meyvesi (Vitex)

Hayit meyvesinin oral kullanımının premenstrual akne tedavisinde etkili olduğu gösterilmiştir. Tüm meyveler, hipofizde FSH ve LH seviyelerini etkileyerek progesteron seviyesini artırıp östrojen düzeyini azaltarak akne tedavisinde faydalıdır².

Meyve Asiti

Meyve asiti, glukonalakton, sitrik asit, glukonik asit, glikolik asit, malik asit ve tartarik asit gibi topikal olarak kullanılmıştır. Soyucu özelliğinden dolayı akne tedavisinde ümit vericidir. Glukonolaktonun enflamatuar ve nonenflamatuar akne lezyonlarını iyileştirmede etkili olduğu bulunmuştur. Yüksek dozlarda iritan özelliği başlıca yan etkisidir².

Yara ve Yanık

Aloe Vera

Hayvan çalışmalarında ve bazı olgu raporlarında aloe veranın radyasyon dermatitinin neden olduğu skar, yanık ve kaşıntıyı azalttığı ispat edilmiştir². Aloe veranın kronik bacak ülserleri ve cerrahi yaraların iyileşmesini hızlandırdığı gösterilmiştir. Aloe vera vazokontrüksiyon ve trombosit agregasyonu yapan tromboxan-A2, tromboxan-B2, prostaglandin2-alfanın fonksiyonlarını azaltır ve damar perfüzyonunu artırır^{2,24}. Aloe verada bulunan salisilik asit prostaglandin sentezini inhibe ederek antienflamatuar ve analjezik etki gösterir. Bir çalışmada histidinden histamin sentezini sağlayan histidin dekarboksilazı inhibe ede-

rek antipruritik etki oluşturabileceği öne sürülmüştür. Enflamasyonun azalması, içindeki polisakkarit jellerin immunomodulator etkisinden kaynaklanmaktadır. Aloe veranın in vitro çalışmalarda antifungal ve bakterisidal etkileri de gösterilmiştir. Topikal kullanılan aloe veranın en önemli yan etkisi kontakt dermatittir^{2,10}. Oral olarak alındığında ve uygun şekilde kullanıldığında oldukça güvenlidir².

Bal

Bal yara iyileşmesini hızlandırdığı için yüzyıllardır topikal olarak kullanılmaktadır. Bal dekubitis ülserleri, enfekte yara ve yanıkların tedavisinde antifungal ve bakterisidal etkileri ile etkili olmuştur. Yara kültüründe üreme olan, geniş ve açık yaralı 9 infantın iki haftadan uzun süreli topikal antiseptik ve sistemik antibiyotik tedavilerine yanıt vermeyen lezyonlarına günde 2 kez taze bal uygulanmış ve 5. günde belirgin klinik iyileşme saptanarak 21. günde yaranın tamamen kapandığı bildirilmiştir. Diğer bir çalışmada, yanık tedavisinde bal emdirilmiş tül ile poliüretan filmin etkinlikleri karşılaştırılmış ve bal ile tedavi edilen yarada daha kısa sürede düzelleme olduğu bildirilmiştir. Balın yara iyileştirme özelliği balda bulunan katalaz enziminin debridman etkisinden, ödem çözücü etkisi ise higroskopik özelliğinden kaynaklanmaktadır. Yara kenarında reepitelizasyon ve granülasyon dokusunu artırması yanında antimikrobiyal etkileri bulunmaktadır. Balın kontakt dermatite sebep olabileceği bildirilmekle birlikte başka yan etkisi tanımlanmamıştır².

Kadife Çiçeği (Marigold)

Yunan ve Romalılar'da topikal olarak kullanılmış ve yara iyileştirici ve antiseptik özelliği bulunmuştur. Kadife çiçeği ülser, yanık, herpes zoster, püstüler lezyonlar ve diaper dermatitte topikal olarak kullanılmaktadır. Bu tedavi 100 g krema 2.5 g çiçek başlarının eklenmesiyle elde edilen karışımın günde birkaç kez uygulanmasıyla yapılır. Kadife çiçeğinin antienflamatuar etkisi triterpenoidden kaynaklanmaktadır. Hayvan çalışmalarında yara bölgesinde kollajen ve glikoproteinleri artırarak granülasyonu stimule ettiği gösterilmiştir. Ayrıca immunomodülatör ve antimikrobiyal etkisi de gösterilmiştir. En önemli yan etkisi kontakt dermatit olup, hem oral hem topikal kullanımını güvenlidir².

Japon Eriği (Ginkgo Biloba)

Japon eriği antienflamatuar, antioksidan etkileri olan terpenoid, flavonoid, flavonol glikozid gibi polifenoller içerir^{2,11,25}. Flavonoidin, invitro çalışmalarda fibroblastları ve kollajeni artırdığı görülmüştür. Japon eriğinin yaşlanmayı geciktirici etkileri olup günümüzde kozmetikler içinde kullanılmaktadır^{24,26}.

Lavanta

Alkol ve terpenes içeren lavanta yanık iyileşmesini enfeksiyon ve skar olmaksızın sağlamıştır⁷.

Kronik Venöz Yetmezlik

Kronik venöz yetmezlikte kompresyon çoraplarına uyumun kötü olması alternatif tedavi için araştırmalara neden olmuştur².

At Kestanesi (Horse chestnut)

At kestanesi tohumu terpenes olarak bilinen bitki bileşimini içerir. Etki mekanizması lökosit inhibisyonuyla ilgilidir. At kestanesi kapiller endoteliumda proteoglikanların dejenerasyonunu sağlayan elastaz ve hyaluronidazı inhibe ederek vasküler kaçağı önler ve bacak ödemi azaltır. Bunun yanında kaşıntı, halsizlik ve yorgunluk gibi semptomları da azalttığı gözlenmiştir^{2,24,25}. Baş ağrısı, baş dönmesi ve kaşıntı gibi minimal yan etkileri vardır. Yan etki raporları %0.3-0.9 arasındadır. Uzun süreli bir çalışma olmamasına rağmen sonuçlar ümit verici olup kompresyon çoraplarına alternatif bir tedavi seçeneği sağlaya-

bilir. Avrupa'da varis, flebit ve hemoroid gibi hastalıklarda enflamasyonu azalttığı için jel, krem ve losyon gibi formları kullanılır. At kestanesi tohumu zehirli olup toksinler uzaklaştırıldığı zaman güvenlidir. Topikal kullanımda kontakt dermatit raporları vardır².

Fındık Ağacı (Witch hazel)

Fındık ağacı önemli miktarda tannin içermektedir. Deri enflamasyonu, varis ve hemoroid gibi hastalıklarda enflamasyonu azaltmak için topikal olarak kullanılmıştır. Tannin, venlerde vazokonstriksiyon yaparak bacak ödemi azaltır^{2,24}. Oral kullanımı için yeterli klinik çalışma yoktur².

Butcher's Broom

Venöz yetmezlikte ağrı, kaşıntı ve ödem gibi semptomların giderilmesi için Butcher's broom kullanılmıştır. Butcher's broom'un venöz tonusu artırdığı ve diüretik etkisinin olduğu gösterilmiştir^{2,18}.

Gotu Kola (Centella asiatica)

Bir çalışmada 87 hastaya 60 gün boyunca günde 2 kere 30-60 mg gotu kola ekstresi verilmiştir. Gotu kola ekstresi alan hastalarda transkutanöz arteriyel oksijen basıncının arttığı ve mikrosirkülasyonun düzeldiği görülmüştür. Başka bir çalışmada gotu kola ekstresinin bacak ödemi, kaşıntıyı ve gece ağrılarını azalttığı gözlenmiştir¹⁸.

Japon Eriği (Ginkgo Biloba)

Kronik venöz yetmezlikli 48 kadın hastada 4 hafta boyunca uygulanan Japon eriğinin endotelyum fonksiyonu üzerine faydalı olduğu bulunmuştur^{2,18}.

Üzüm Çekirdeği (Grapeseed)

Bioflavinoid içeren üzüm çekirdeğinin kapiller dolaşımı destekleyerek kronik venöz yetmezlikte faydalı olduğu bulunmuştur. Dozu günde bir kez 50 mg veya 3 eşit dozda 100 mg şeklindedir. Ciddi yan etkileri rapor edilmemiştir².

Alopesi

Esansiyel Yağlar

Bir çalışmada alopesili alana kekik, biberiye ve lavanta içeren esansiyel yağ karışımı, kontrol grubuna ise taşıyıcı yağ karışımı her gün uygulanmış, tedavi grubunda yeni saç çıkışı gözlenmiş ve yan etki saptanmamıştır^{2,8,19}.

Çin Bitkisel Tedavisi

Androjenik alopesi için dabao Çin bitkisel formülü topikal olarak 396 hastada 6 ay süre ile kullanılmıştır. Dabao %50 etanol, %42 su, %8'i ise safran çiçekleri, dut, zencefil kökü, susam ve biber olan Çin bitkisel ekstralarını içerir. Plasebo %50 etanol, %48 su ve %2 oranında tarçın ve meyan kökü içerir. Tedavi grubunda iyileşme daha iyi olmasına rağmen kozmetik iyileşme her iki grupta aynı bulunmuştur².

Behçet Hastalığı

Çiğdem (Colchicum autumnale L.)

Tübüllere bağlanarak antimitotik aktivitesi olan kolşisin çiğdem bitkisinden elde edilmektedir²⁷.

Deri Tümörleri

Çay (Camellia sinensis)

Çay, camellia sinensis bitkisinin tomurcuk ve yaprağından elde edilir. Çayda bulunan polifenol, antioksidan özellik gösterir. Yeşil çay içerdiği epigallocatechin-3-galate ile antiinflamatuvar ve antitümöral aktivite taşımaktadır. Yeşil çayın oral ya da topikal kullanımı fotokarsinojenik veya kimyasal karsinojenik enflamasyona karşı koruyucudur^{2,8,24,28}. Yeşil çay, prokarsinojenleri karsinojenik metabolitlere çeviren sitokrom p-450'ye bağlı

enzim aktivitelerini azaltarak tümörün erken basamaklarında yer alan birçok enflamatuvar mediatörleri inhibe etmektedir. Kimyasal karsinojenlerin ve ultraviyolenin (UV) indüklediği oksidatif stresi de inhibe eder. Ayrıca hücre siklusunu durdurarak ve apoptozisi indükleyerek tümör büyümesini azaltmaktadır²⁸. Bu sebeple çoğu kozmetikler ve deri bakım ürünleri yeşil çay içerir. Siyah çay ise topikal kullanımı sonucu UVB'nin sebep olduğu ödemi azaltırken oral alındığında tümör proliferasyonunu inhibe eder. Malin ve selim deri tümörlerinde apoptozisi sağlar. Siyah çay tüketen bireylerde skuamöz hücreli kansere yakalanma riski daha düşüktür. Kafein içeren çaylar, kafein içermeyen çaylara göre daha koruyucudur. Kafein tek başına UVB'nin neden olduğu karsinojenlere inhibitör etkilidir^{2,8,19,24,26,29}.

Biberiye (Rosemary)

Biberiye fenolik diterpen olarak bilinen çeşitli antioksidanları içerir^{2,26}. Biberiye topikal uygulandığı zaman deri tümörü oluşumu ve ilerlemesini inhibe etmektedir². Çeşitli kozmetik ürünlerin içerisinde bulunmaktadır²⁶.

Propolis (Arı Reçinesi)

Propolis bazı çay ve bitkilerin kabuk ve tomurcuklarından bal arısı tarafından üretilen reçinedir. Propolis antimikrobiyal, antiinflamatuvar, analjezik ve tümörisidal etkilerinden dolayı günümüzde kullanılmaktadır. Bu özelliği, içindeki fenolik asit ve flavinoidden kaynaklanmaktadır. Tümörisidal olarak clerdane diterpenoid izole edilmiştir ve bu bileşen DNA sentezini azaltarak tümörün gelişimini inhibe etmektedir².

Kırmızı Ginseng (Red ginseng)

Kırmızı ginseng immun sistemi pozitif yönde tetikleyen geleksel Çin tıbbi ürünüdür. Deri tümörüne neden olan kimyasalları inhibe etmektedir².

Silimarin

Devedikeninde bol miktarda bulunan silimarin, antioksidan özelliğinden dolayı tümörün büyümesine karşı koruyucudur. Silimarin topikal uygulandığı zaman kimyasal ajanların neden olduğu tümör oluşumunu, oksidatif streste oluşan ödem, hiperplazi ve hücre proliferasyonunu inhibe eder. Topikal ve uygun kullanıldığı zaman oral kullanımı güvenlidir².

Yan Etkiler

Bitkisel ilaçların çok çeşitli yan etkileri mevcuttur (Tablo II). En sık görülen yan etki allerjik kontakt dermatittir^{2,9,30}. Bununla birlikte bitkilerin çok ciddi yan etkileri izlenebilmektedir. Özellikle Çin bitkisel tedavisinin kullanımından sonra ciddi yan etkiler gözlenmiştir. Çin bitkileri yüksek oranda arsenik içerdikleri için intoksikasyonlara ve Bowen hastalığı, arsenik keratozu, skuamöz hücreli kanser gibi ciddi dermatolojik yan etkilere sebep olurlar^{2,30,31}. Bazı Çin bitkileri yüksek oranda civa içerir ve deride ülser, kuruluk ve eritrodermiye neden olabilirler. Çin bitkisi kullanan 21 hastada karaciğer hasarı, 2 hastada renal transplantasyon gerektirecek son dönem renal yetmezlik gelişmiştir^{30,31}. Atopik dermatitli bir hastada Çin bitkisel tedavisinden sonra dilate kardiyomyopati gözlenmiştir^{2,18,21}. Başka bir hastada da akut respiratuvar distres sendromu rapor edilmiştir²¹. Atopik dermatitli ve psoriasisli 2 hastada topikal bitkisel tedaviden sonra eritrodermi gelişmiştir. Arnica ekstralarının topikal kullanımından sonra Sweet sendromu ve bacak ve yüzde nekrotik deri lezyonlarının geliştiği 2 olgu rapor edilmiştir^{19,30,31}. Ginseng kullanımından sonra bir olguda Stevens-Johnson sendromu bildirilmiştir³². Esansiyel yağların topikal kullanımının fotosensitizasyona neden olduğu 33 yaşındaki bayan hastada vücudun %70'inde yüzeyel yanık oluşmuştur³⁰. Gebe-

lerde kontrendike olduğu bilinen bitkisel tedavi ajanları ise podofilin, anason tohumu, Çin bitkisel tedavisi ve hayıt meyvesidir^{2,16}. Meyan kökü immunmodülatör etkilerinden dolayı kortikosteroidlerin etkilerini azaltır².

Bitkileri içeren alternatif tıbbın kullanımı hızla yaygınlaşmakla birlikte bitkilerin kullanımı ve etkinliği için daha çok araştırma-ya ihtiyaç vardır².

Kaynaklar

- Raskin I, Ribnick DM, Komarnytsky S et al.: Plants and human health in the twenty-first century . Trends Biotechnol 2002;20:522-531.
- Bedi MC, Shenefelt PD: Herbal therapy in dermatology. Arch Dermatol 2002;138:232-242.
- Vermani K, Garg S: Herbal medicines for sexually transmitted diseases and AIDS. J Ethnopharmacol 2002; 80:49-66.
- Hijikata Y, Tsukamoto Y: Effect of herbal therapy on herpes labialis and herpes genitalis. Biother 1998;11: 235-240.
- Charuwichitratana S, Wongrattanapasson N, Timpatanapong P, Bunjob M: Herpes zoster: treatment with clinacanthus nutans cream. Int J Dermatol 1996; 35: 665-666.
- Koh KJ, Pearce AL, Marshman G, Finlay-Jones JJ, Hart PH: Tea tree oil reduces histamine-induced skin inflammation. Br J Dermatol 2002; 147:1212-1217.
- Stevensen CJ: Aromatherapy in Dermatology. Clin Dermatol 1998; 16: 689-694.
- Trattner E: Alternatif Tıp. Ed. Baumann L. Çev. Eken A. Kozmetik Dermatoloji'de. Ankara, Türkiye Klinikleri, 2003; 125-135.
- Eisenberg D: Alternative therapies for cutaneous disorders. Arch Dermatol 1997; 133: 379-380.
- Wang ZG, Ren J: Current status and future direction of Chinese herbal medicine. Trends Pharmacol Sci 2002; 23: 347-348.
- Chang LK, Whitaker DC: The impact of herbal medicines on dermatologic surgery. Dermatol Surg 2001; 27: 759-763.
- Millikan LE: Complementary medicine in Dermatology. Clin Dermatol 2002; 20: 602-605.
- Artik S, Ruzicha T: Complementary therapy for atopic eczema and other allergic skin diseases. Dermatol Ther 2003; 16: 150-163.
- Parish LC, Witkowski JA: Does complementary medicine work? Dermatol Ther 2003; 16: 85-86.
- Onsun N: Atopik dermatitte Çin herbal tedavisi. Türkderm 2000; 34: 126-127.
- Harmanyeri Y, Taşkapan O: Dermatoallerjide yenilikler. Ed. Oğuz O, Serdaroğlu S. Dermatolojide Gelişmeler Simpozyumu. İstanbul, 1998: 79-109.
- Johnston GA, Bilbao RM, Graham-Brown AC: The use of complementary medicine in children with atopic dermatitis in secondary care in Leicester. Br J Dermatol 2003; 149: 566-571.
- Ernst E, Pittler MH, Stevinson C: Complementary/alternative medicine in Dermatology. Am J Clin Dermatol. 2002; 3: 341-348.
- Levin C, Maibach H: Exploration of 'alternative' and 'natural' drugs in Dermatology. Arch Dermatol 2002; 138: 207-211.
- Millikan LE: Alternative therapy in pruritus. Dermatol Ther 2003;16:175-180.
- İnalöz HS, Kırtak N : The pathogenesis and treatment of seborrheic dermatitis. T Klin J Med Sci 2002; 22 : 239-244.
- Desai R, Koo J: Traditional Chinese medicine in dermatology. Dermatol Ther 2003;16: 98-105.
- Capella GL, Finzi AF: Complementary therapy for psoriasis. Dermatol Ther 2003;16:164-174.
- Draeos ZD: Botanicals as topical agents. Clin Dermatol 2001;19: 474-477.
- Dattner AM: From medical herbalism to phytotherapy in dermatology: back to the future. Dermatol Ther 2003;16:106-113.
- Chiu A, Kimball AB: Topical vitamins, minerals and botanical ingredients as modulators of environmental and chronological skin damage. Br J Dermatol 2003;149: 681-691.
- Brvar M, Kozelj G, Mozina M, Bunc M: Acute poisoning with autumn crocus (Colchicum autumnale L.). Wien Klin Wochenschr 2004;116: 205-208.
- Atılganoğlu U: Dermatolojide yeşil çay. Türkderm 2002; 36: 223-226.
- Erturan İ, Baysal V: Çay ve Deri. T Klin Dermatol 2004; 14: 55-60.
- Ernst E: Adverse effects of herbal drugs in dermatology. Br J Dermatol 2000; 143: 923-929.
- Mevorah B, Orion E, Matz H, Wolf R: Cutaneous side effects of alternative therapy. Dermatol Ther 2003;16:141-149.
- Witkowski JA: The other medicine: complementary and alternative- why, why not? Clin Dermatol 2002; 20: 456-460.

Tablo II: Dermatolojide kullanılan bitkisel preparatların sık karşılaşılan yan etkileri

İLAÇLAR	YAN ETKİLER	UYGULAMA
Çin bitkisel tedavi	Allerjik kontakt dermatit	Topikal
	Karaciğer hasarı	
	Renal yetmezlik	
	ARDS	
	Kardiomyopati	
Arnica	Eritrodermi	Topikal
	Nekrotik deri lezyonları	
	Sweet Sendromu	
Sarımsak	Anjiyödem	Oral
Aloe vera	Şiddetli allerjik kontakt dermatit	Topikal
At kestanesi	Kontakt dermatit	Oral
	İlaça bağlı lupus	
Ginseng	Stevens Johnson sendromu	Oral
Japon Eriği	İntraserebral hemoraji	Oral
Esansiyel yağlar	Yüzeysel yanık	Topikal
Çay ağacı yağı	Allerjik kontakt dermatit	Topikal
Alman Papatyası	Allerjik kontakt dermatit	Topikal

ARDS: Akut Respiratuar Distres Sendromu